

Esimesed õnnelikud jõulud

Tõsieludraama Eestis aastal 2007: kohus oli sunnitud esimese klassi parima õpilase lastekodusse saatma, sest vanemad ei tundnud tema vastu vähimatki huvi. Laps ootab oma elu parimaid jõule.

Sulev Vedler
sulevvedler@ekspress.ee

Ühel veebruariõhtul saab politsei kõne, et keskinna kerjab pisike laps krooni kaupa söögiraha. Patrulli saabudes surub väikemees pihku kotikest saiakestega. Need ostis talle keegi heldinud tädi.

Karl* on seitsmeaastane ning käib esimeses klassis. Õues paugub nii käre pakane, et esimest korda Eesti ajaloo jaoks jääb ära sõjaväeparaad. Poiss kannab aga õhukest jopet ning tema teksade all pole sukkpükse.

Piitsana kõhn Karl räägib, et ema ei tunne huvi, kust ja kuidas ta päeviti süüa saab. Õhtuti sööb poiss siis, kui kasuisa sõbraga napsu võtab ja tal õnestub sakummi näpata. "Mul on koe- ra seedimine. Mul ei olegi vaja igal õhtul süüa," seletab laps.

Ta lisab: "Olen vanematele üks suur mure."

See linalakk ja lühikest kasvu (üks pisemaid oma klassis) laps pole aga mingi pätipoiss.

"Ta oli minu kullatükk, õppis superhästi," kiidab õpetaja. "Meie klassi kõige parem õpilane. Ma pidin alati mõnd raskemat ülesannet tagataskus hoidma ja Karlile lahendada andma, et tal igav ei hakkaks."

Esimese klassi lõpetab poiss kiituskirjaga "väga hea õppeedukuse ja eeskujuliku käitumise eest".

Talle meeldib uurida teatmeteoseid ja lahendada ristsõnu. Poiss on vaikne ja viisakas. Kinnisevõitu, aga mitte nohik.

Ema teenib "normaalselt"

Karli ema töötab õmblejana. Naine on tõeline töödik, kes rabab varavalgest

hilisõhtuni. Tema palk on mõne teadja arvates "normaalne", mõne arvates aga "päris hea".

Karil on kodus isegi oma arvuti.

Selles peres pole küsimus rahas. Küsimus on hoolivuses. Karl on kõige julgema ükskõiksuse ohver. Ka kohtunik märkis sügisel, et ema "ei soovi oma last kasvatada ega tema eest hoolitse. Mingeid mõjuvaid põhjusi tal oma kohustuste mittetäitmiseks pole."

Ema toob Karli esimesse klassi alles 4. septembril ja ütleb, et ei pannud tähelegi, et kool on juba alanud. Naine osaleb vaid ühel lastevanemate koosolekul. Loeb suurema osa ajast Tähekest ning muigab omaette.

Ema ei häiri, kui Karl vahetevahel tundide ajal hoopis tema töö juures käib.

Kui ilmad külmaks lähevad, liigub Karl ikka ringi õhukeste riietega, nagu valitseks väljas suvi. Lõpuks muretseb lapsele soojad rõivad kooli majandusjuhataja.

"Karl hoidis sõpru, sõna otseses mõttes kõiki klassikaaslasi. Ta polnud

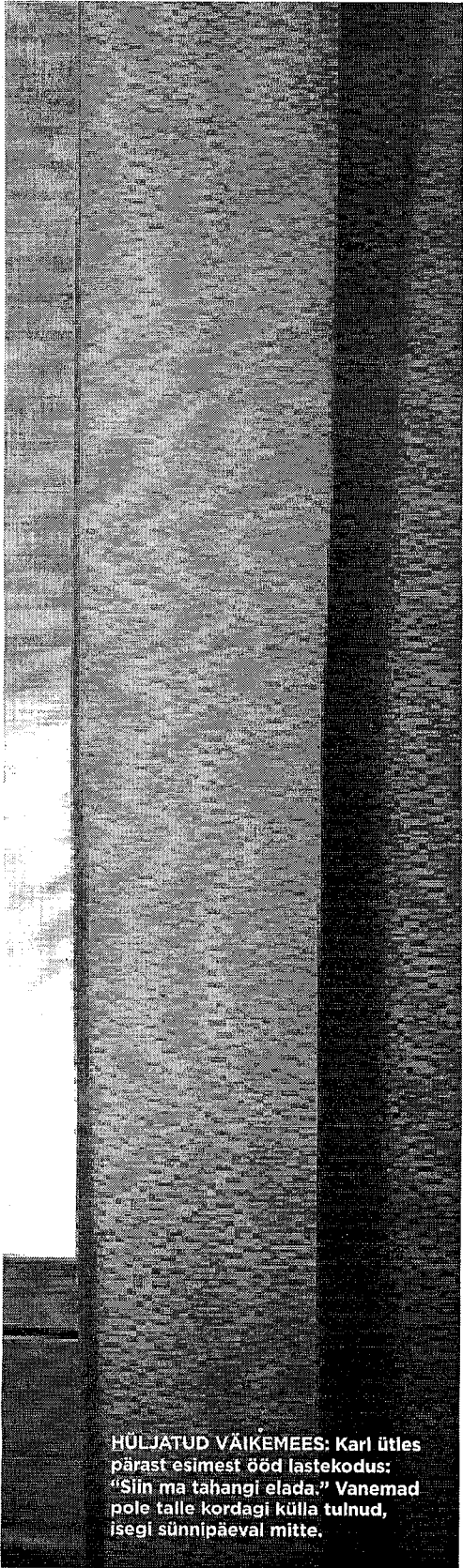
kade. Tal polnud küll mitte midagi, aga ta polnud kunagi kade," räägib õpetaja. "Ja keegi ei narrinud teda kunagi, et sul on kaltsud seljas või et sa haised."

Kui teised lapsed talvel kooliõuel Šmiguni või Veerpalu järele teevad, te gutseb Karl "kohtunikuna", sest oma suuski tal pole. Õpetaja palub tal vahetevahel võimlemistunnis kasutada leiunurka kogunenud riidetükke. Sest poisil puudub ikka mõni kinnas või vaatav varvas soki august vastu.

Ainsana häbeneb Karl oma kodu, mis asub koolist napilt saja meetri kaugusel. Ema üürib selles luitunud ja köötsakas puumajas kahetoalist ahiküttega korterit.

Aga kui on vaja teatrisse minna või kogutakse mingit muud raha, siis on Karil alati raha olemas.

"Me ei teadnud, kui hull tema olukord tegelikult oli," ütleb klassijuhataja ning tema silmi täidavad pisarad. Ükskord esmaspäeval paistis Karl silma väga hea isuga. Alles hiljem tuli välja, et sooja toitu oli ta viimati saanud reede

HÜLJATUD VÄIKEMEES: Karl ütles pärast esimest ööd lastekodus: "Siin ma tahangi elada." Vanemad pole talle kordagi külla tulnud, isegi sünnipäeval mitte.

lõuna ajal koolis. Terve nädalavahetuse toitus poiss ainult sihvkaadest.

"Ma ei taha ära minna," ütleb Karl viimasel päeval, kui ta teise kooli üle viiakse, ja võtab õpetajal kõvasti kaela ümber kinni.

Ja õpetaja palub endamisi, et poiss võetaks emalt ära, sest "see teeb talle ainult head. Muidu satub ta tänavale, ise aga on selline kuldpea."

Kas te armastate oma last?

Ühel veebruariohtul saabub ema pikapäevarihma ja pärib, et kus Karl on.

Kasvataja laiutab käsi: pole teda tükk aega näinud.

Emal kärgib, et poiss oli ju siin ka eelmisel öhtul, poole kümneni välja!

Kasvataja vastab, et laps puudub juba ligi kuu aega.

Emal tormab sõnagi lausumata minema.

Järgmisel hommikul saabub ema taas kooli ja kuulutab õpetajale, et poiss keeras enne koolimaja metsa poole ning et tema ei kavatse lapsele järele minna, sest peab tööle tõttama.

Klassijuhataja hing ei pea sellisele hoolimatusele vastu. Ta kamandab ema õppealajuhataja juurde vestlusele.

Emal jahmatas pedagooge südamepõhjani, sest vastab küsimusele, kas ta üldse armastab oma poega: "Mingu oma joodikust isa juurde, mul ükskõik!" Et ema ei ole "hall hunt", kes peab last mööda metsa taga ajama.

Hulkusin, sest polnud võtit

22. veebruaril kerjab Karl poodide juures ühe krooni kaupa toiduraha. Ta ütleb politseinikele, et kaotas ema ja isa ära. Poiss pelgab koju minna.

Mehed sõidutavad poisi siiski koju, kuid muudavad meelt, sest ema kuulutab uksele, et tema ei jõua lapsega võidelda ja tal ei ole midagi selle vastu, kui politsei poja ära viib.

Karl satub lastekodusse. "Ta oli hästi kõhn. Nahk paistis läbi – veresooni oli kohe näha. Tahaks ikka mingitki polsterdust," meenutab lastekodu juhataja. "Liha ei taha ta siiaamaani hästi süüa. Pole harjunud."

Poiss räägib, et ei saa kodus korralikult magada, sest kasuisa joob oma sõbraga.

Ta teeb tõesti poppi, aga põhjusega. Tihti ei ärata teda hommikul keegi. Kui poiss lõpuks üles saab, on tunnid juba alanud ning ta lihtsalt ei julge enam kooli minna.

Teinekord hulgub laps hilisõhtuni, sest tal pole võtit ja ei saa koju sisse.

Lapsed pagevad tavaliselt isegi kõige hubasematest lastekodudest. "Meil on siin 14aastane poiss kodust, kus polnud mitte ühtki puhast kohta. Aga ta läheb ikka pigem sinna, kui on siin," räägib lastekodu juhataja. "Kuigi meil on puhas ja ta on korralikult riides."

Kuid Karl vaatab pärast oma esimest ööd lastekodus linna lastekaitse spetsialistile sügavalt silma sisse ja ütleb: "Siin ma tahangi elada."

Poiss pelgab isa rohkem kui lastekodu

Kui Karl on juba viis ööpäeva kodust ära olnud, ilmub lagedale tema pärisisa. Mees on joonud mitu päeva jutti. Närvid olla nii läbi, et ei saa öösel magada.

Viimati võttis ta ema ja poisiga ühendust paar kuud tagasi – vahetult enne aastavahetust – ja siis olnud kõik korras. (Hiljem teatab politsei, et ema tegi tookord avalduse, et isa püüdis nende korterisse tungida.)

Isa otsustab poja enda juurde võtta. Karl olla kunagi öelnud, et tahab tema juurde elama tulla, aga siis ei pidanud ta poisi soovi tõsiseks.

Karl kinnitab aga teises toas mitu korda, et lastekodus meeldib talle rohkem kui isa juures. Lastekaitse spetsialist nõuab, et mees end kaineks magaks.

Isa ägestub. Temal ei ole aega oma jalgu kulutada, et uuesti tagasi tulla. Pandagu laps parem lastekodusse!

Ta naaseb, kuid endiselt lõhnadega. Mees lubab siiski ise last kasvatada. Võtab vastava blanketi ning annab sõna veel samal päeval tagasi tulla. Rohkem pole teda lastekodus nähtud.

Üürimakse on pojast tähtsam

Emal leiab lastekaitse spetsialist lõpuks tema töö juurest. Naine üllatub: miks teda tülitatakse? Ta kuulis ju kuskilt, et "laps on kuhugi roheline majja ära paigutatud".

Emal kuulutab, et räägib Karliga ainult oma kodus.

Veevärki korteris pole. Kempas asub õues. Tuba on külm nagu hundilaut. Emal istub mantlis ja saabastega. Kahe tunni pikkuse vestluse ajal ei pilguta ta kordagi silmi.

Karl toas puudub elekter. Mõni hoolivam lapsevanem püüaks väita, et lambipirn läks just nüüd katki. Aga Karl emal ütleb häbenemata, et poisi toas pole kunagi elektrit olnud.

Naine on kurt ja pime peaaegu kõige suhtes. Kasuisa viis politsei mitu päeva tagasi ära, aga mispärast, seda tema ei tea. Ta ei näe mingit probleemi meeste joomises. Keda see häirib? Kui Karl magada tahab, küll ta siis magab!

Emal on veendunud, et poisi probleemides on süüdi lapse "vaimsed kõrvalnähtud" ja kool, kes neid kiusab.

Emal ei kõiguta poja kerjamine. Ta ei üritagi aru saada, miks on laps pe-rest eemaldatud või mida ta ise peaks tegema, et Karl koju tagasi toodaks. Küsimusele, kas ta soovib, et laps tagasi tuleb, vastab ema, et tal on *pajebatt* (vene k "ükskõik").

Naist erutab vaid maksmata üür.

Elu lastekodus

Veebruarist saadik elab Karl lastekodus. Poiss poeb usalduskasvataja kabinetis naise külje alla. Sirutab jalad välja, surub pihud põlvede vahele ja vaatab mulle uurivalt otsa. Mõtleb enne, kui räägib, ja kui räägib, siis napilt.

Usalduskasvataja ütleb, et paari päeva eest kadus Karl enne magaminekut ära. Öökasvataja ahastas ja otsis teda 40 minutit, kuni leidis poisi ühe ukse tagant kitsast praost. Laps selgitas, et talle meenus järsku, et üks kodutöö jäi tegemata, ja ta kartis, et mis saab.

"Karl on hästi vaikne. Ta on iseenesest kinni ja vabanemine võib võtta aastaid," ütleb juhataja.

Karl pole lastekodus rääkinud paljudest asjadest. "Selle poisi hing on traumeeritud ja ta ei usalda inimesi. Ka neid, kes pole tema usaldust petnud. See on kurb, aga sellest tuleb aru saada," ütleb lastekaitse spetsialist.

Ja kuigi see lastekodu on tõesti tulla valgust, soojust ja kasvatajate hoolivust ning hiigelsuur teler, jalgrattad ja muud asjad on siin paremad ja moodsamad kui paljudes päriselkodus, tundub mulle siiski, et see väike poiss minu ees pehmel diivanil on sügaval südamepõhjas väga-väga üksik.

Suve lõpuni ei käinud vanemad kordagi Karl juures. Isegi mitte tema sünnipäeval.

Septembris kohtustungil ema nähes puudus Karl silmis äratundmisrõõm. Ta kartis, et peab koju tagasi minema. Mis sest, et talle oli räägitud vastupidist. See väike poiss on oma elus nii palju petta saanud, et ei tea, keda uskuda.

Kohus võttis emalt ja isalt vanemlikud õigused ära.

Emal tundus istungil kuidagi äraolev, tekitades kahtlusi, et äkki on ta haige või tarbib uimasteid.

Ühel hetkel langes ema lahinal nuttes pojale kaela, jättes mulje, et laps peab toetama naist, mitte vastupidi.

Emal väitis, et ta ei teadnud lastekodu asukohta. Pärast istungit võttis juhataja tema käe alt kinni ja viis lastekodusse, et naine näeks, kus ja kuidas poeg elab. Palus vähemalt korra kuus

Perekonnata

Laste arv, kelle vanematelt on vanemaõigused ära võetud

aasta	lapsi
2000	291
2001	297
2002	325
2003	286
2004	264
2005	236
2006	176

allikas: sotsiaalministeerium

Mitme näoga statistika

Sotsiaalministeeriumi andmebaas ütleb, et aasta-aastalt kahaneb selliste laste arv, kelle emalt ja isalt on võetud vanemlikud õigused. Mullu näiteks koguni veerandi võrra.

Kuid see ilus statistika ei pruugi väljendada tegeliku olukorda. Eesti lapsevanemad pole muutunud palju hoolivamaks. Hoopis laste üldarv väheneb ning kohati annab tunda muutusi kohtupraktikas. Kohtunikud saavad ära võtta kasvatamisõigust, kuid jäta- vad alles eeskosteõiguse.

Ja nii tore kui emal pole, aitab selle kehtestamine kaasa õnnete laste juurdekasvule.

Karlil vaatamas käia. Aga ema ei ole kordagi tulnud.

Kodust rääkis poiss viimati mõne nädala eest, kui esimest korda paks lumi maha tuli. Küsis, kas ta võib kodust roolikeelgu ja kolm puldiautot ära tuua.

Kuid kasvatavad ei tohi minna temaga koju asju nõudma. Ja korter näib viimasel ajal pime ning mahajäetud.

Karlil kõige parem sõber on praegu arvuti. Kompuuter haarab poisi silmapilkselt enda kätte. Arvuti juures ta justkui unustab maise elu vaevad.

Karl külastab oma rate.ee kontot iga päev. Tema huvialade hulka kuuluvad "arvuti", "muusika" ja "püssid".

Poisi lemmik on rollimäng "Crime Factory". Tolle avaleht selgitab: "Mängija peab oma tegelaskujuga kuritegelikul teel raha teenima ja oma oskuseid arendades kuulsust koguma. Raha ja kuulsuse teenimiseks on palju erinevaid võimalusi. Öösel saab käia suvilates vargilt, valmistada ning müüa narkot, võidelda rentlis kollidega ja äritseda varastatud esemetega."

Küsin, kas ta teab, mis on narkootikumid. Poiss põrnitseb hoolega sinavat ekraani, klõbistab klaviatuuril kiiremini, kui mina seda oskan, ja tõdeb justkui möödaminnes, et "ei tea". Ta keskendub mänguraha miljonite kogumisele

"Aga kas sa päriselt rikkaks tahad saada?"

"Muidugi."

Kiri jõuluvanale

Lapsendamisevõimalusse suhtub juhataja kahtlevalt. Aeg-ajalt helistatakse muidugi, kuid temalt pole kunagi küsitud nii vanu lapsi nagu Karl. Ikka tahetakse kahe- kuni viieaastaseid.

Korra sügisel külastas Karlil vanem vend, kuid tema oli siis alles 17aastane ja seetõttu ei tohtinud kasvatavad poisse omapäi isegi linna peale jalutama lasta. Enne jõule saab vend täiskasvanuks, aga kas temast on lapsendajat? Vennal on endalgi koolis käimiseega probleeme olnud.

Karlil on ka kaks õde. Üks on 23aastane, teine 24. Nad pole kordagi lastekodus käinud. Ema väitis, et need tüdrukud ei saa poisiga hakkama.

Aga üllatus-üllatus: mõne aja eest helistas vanem õde lastekaitse spetsialistile ja päris venna kohta. Selgus, et ta õpib ülikoolis ja on väikese lapse ema. Praegu arutab ta elukaaslasega, kas saab Karlil enda juurde võtta.

"See oleks nii tore, kui poiss saaks kas või jõuludeks õe juurde," ütleb lastekaitse spetsialist. "Isegi siis, kui Karl ei jõua tänavu oma õe perre päriks, jääb lapsele teadmine, et tal on õde, kes teda armastab ja hoolib temast."

Päkapikke Karlil ei usu. Ta rääkis kord usalduskasvatajale, et kuulis kodus, kuidas ema ütles isale, et "mul ei ole raha, et osta päkapiku sussi sisse midagi".

Kuuske neil tuppa ei toodud. Mõnikord sai ta isalt kinke. Emal oli ostnud klaveri moodi asja ja vend tõi puldiauto.

Tänavu seisis lastekodus karp, kuhu iga laps pidi laskma kirja oma kingisoo- viga. Karl ütles hästi vaikselt, et tema unistab puldiautost. Sellisest, mis oleks "hea tugev ja ei läheks kiiresti katki".

Ma tean täiesti kindlasti allika- test, et lisaks palus Karl endale spinnerit ja taskulampi. Ja et jõuluvana on need asjad juba tema tarbeks kingi- kotti pannud.

*nimi muudetud